

ЛІСОВА СЕРТИФІКАЦІЯ

за вимогами FSC® національного
стандарту для України:

можливості для зацікавлених сторін

**Лісова сертифікація
за вимогами FSC національного
стандарту для України:
можливості
для зацікавлених сторін**

Зміст

Вступ.....	5
Структура та зміст FSC національного стандарту системи ведення лісового господарства для України.....	8
Зацікавлені сторони та сторони, чий інтереси зачеплено: визнання за вимогами FSC національного стандарту	20
Вимоги FSC національного стандарту щодо взаємодії із зацікавленими сторонами та/або сторонами, чий інтереси зачеплено	24
Права зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, за вимогами FSC національного стандарту.....	32
Реалізація прав зацікавлених сторін та/або сторін, чий інтереси зачеплено, щодо лісів і лісгосподарської діяльності за вимогами FSC національного стандарту.....	41

Посібник розроблено на замовлення FSC Україна. Відповідальність за зміст цього видання несе розробник. Посібник не є офіційним документом FSC щодо національного стандарту системи ведення лісового господарства для України.

Рекомендовано до застосування робочою групою з розробки та впровадження національних стандартів лісової сертифікації для України (протокол № 2 від 23 березня 2021 р.).

Розробник: Павліщук О. П.

Юридичні коментарі: Сторчоус О. В.

Вступ

Лісова сертифікація за схемою FSC спрямована на підтримку екологічно належного, соціально корисного та економічно життєздатного управління лісами. Лісова сертифікація сприяє підтриманню балансу економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства, а також забезпеченню задоволення потреб у різноманітних лісових ресурсах теперішнього покоління без шкоди для майбутніх поколінь.

Підприємства задля підтвердження своєї відповідальності перед суспільством та довкіллям мають дотримуватись визначених FSC вимог. Складовою таких вимог є забезпечення ефективної взаємодії із зацікавленими сторонами. Це важливо для забезпечення відкритості та прозорості лісової сертифікації, реалізації прав зацікавлених сторін на участь у прийнятті рішень щодо лісів та ведення лісового господарства.

У системі лісової сертифікації можливості взаємодії із зацікавленими сторонами передбачені на різних етапах: у процесі розроблення стандартів, їх реалізації, а також під час оцінювання органами сертифікації відповідності компаній вимогам FSC. Крім того, система визначає процедури щодо вирішення спорів, які можуть виникати між зацікавленими сторонами й іншими учасниками лісової сертифікації (FSC, органами сертифікації, утримувачами FSC сертифікатів та ін.).

Зазначені можливості регламентовані відповідними FSC стандартами та процедурами, зокрема¹:

1. На етапі розроблення стандартів:

FSC-PRO-60-006 V 2-0. Розроблення та трансфер Національних стандартів системи ведення лісового господарства до FSC принципів і критеріїв версії 5-1.

FSC-STD-60-006V 1-2. Вимоги до процесу розроблення та підтримання Національних стандартів системи ведення лісового господарства.

FSC-PRO-01-001 V 3-1. Розроблення та перегляд нормативних документів FSC.

2. На етапі сертифікаційної оцінки:

FSC-STD-20-007 V 3-0. Оцінювання системи ведення лісового господарства.

FSC-STD-20-007b V 1-0. Публічні звіти за підсумками оцінювання ведення лісового господарства.

¹ Зазначені тут і далі нормативні документи FSC є доступними за адресою <https://ic.fsc.org/en/document-center>.

FSC-STD-20-006 V 3-0. Консультування із зацікавленими сторонами під час оцінювання ведення лісового господарства.

FSC-PRO-01-017 V 1-1. Участь зовнішніх спостерігачів у польових сертифікаційних аудитах FSC та/або оцінюваннях ASI.

3. У рамках процедур оскарження:

FSC-PRO-01-005 V 3-0. Опрацювання звернень.

FSC-PRO-01-008 V 2-0. Опрацювання скарг у схемі сертифікації FSC.

FSC-PRO-01-009. Політика щодо опрацювання скарг стосовно асоціації у схемі сертифікації FSC.

ASI-PRO-20-104 V 3-0. Процедури ASI щодо вирішення формальних скарг.

Можливості взаємодії із зацікавленими сторонами та сторонами, чий інтереси зачеплено в результаті впливу діяльності підприємств лісового господарства, визначаються вимогами FSC стандартів. Зокрема, підприємства лісового господарства, як утримувачі FSC сертифікатів, відповідно до вимог FSC національного стандарту системи ведення лісового господарства для України (далі – FSC національного стандарту), мають забезпечувати:

- належне інформування зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, щодо питань, пов'язаних із лісами та лісгосподарською діяльністю підприємств;
- залучення зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, до прийняття рішень щодо лісів та ведення лісового господарства.

Відображені у нормативних документах FSC підходи до побудови взаємовідносин із зацікавленими сторонами у процесі лісової сертифікації сприяють забезпеченню узгодженості інтересів усіх учасників цього процесу, підвищують довіру до сертифікації за схемою FSC.

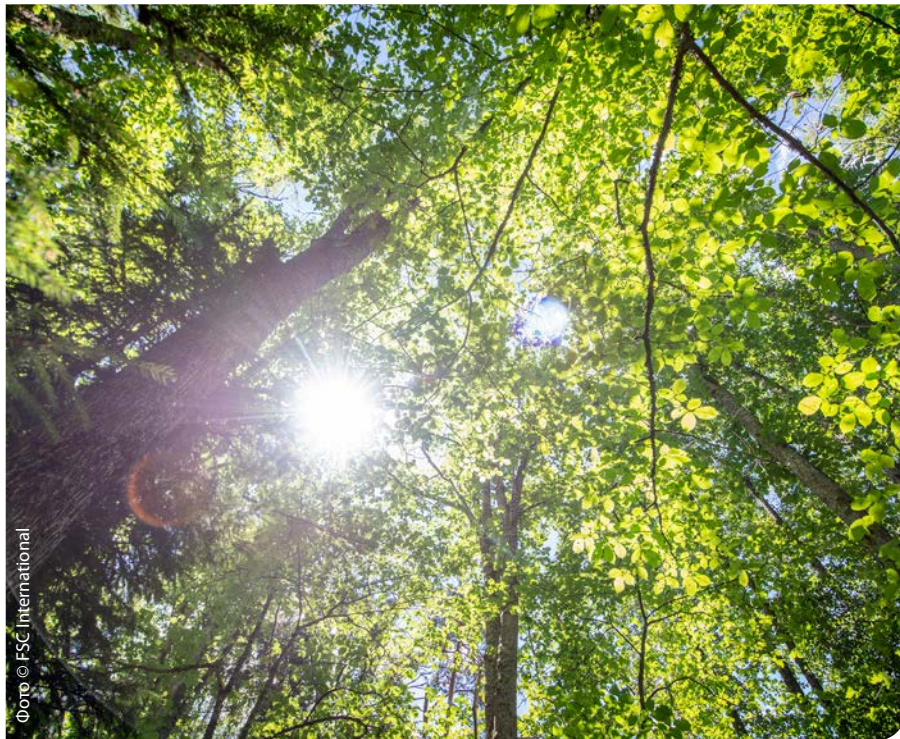
Метою посібника є сприяння конструктивній взаємодії між зацікавленими сторонами і тими, чий інтереси зачеплено, та підприємствами лісового господарства (утримувачами FSC сертифікатів) у процесі реалізації вимог FSC національного стандарту. Зазначене є важливим задля прозорості прийняття рішень щодо лісів та ведення лісового господарства й реалізації прав учасників процесу лісової сертифікації відповідно до цінностей FSC.

Завданнями посібника є:

- характеристика структури та окреслення ключових положень FSC національного стандарту системи ведення лісового господарства для України;
- роз'яснення можливості визнання осіб та організацій як зацікавлених сторін та/або сторін, чий інтереси зачеплено, відповідно до вимог FSC національного стандарту;

- окреслення ключових вимог FSC національного стандарту, які стосуються взаємодії із зацікавленими сторонами та/або сторонами, чії інтереси зачеплено;
- окреслення прав зацікавлених сторін та/або сторін, чії інтереси зачеплено, в рамках практичного застосування FSC національного стандарту підприємствами лісового господарства;
- окреслення механізмів реалізації прав зацікавлених сторін та/або сторін, чії інтереси зачеплено, щодо лісів та лісогосподарської діяльності підприємств – утримувачів FSC сертифікатів.

Посібник орієнтований передусім на місцеве населення, органи місцевого самоврядування, довкільні та соціальні неурядові організації та інші зацікавлені сторони й ті, чії інтереси зачеплено, окрім працівників підприємств лісового господарства – утримувачів FSC сертифікатів. Працівники цих підприємств хоч і належать до зазначених категорій, проте потребують окреслення підходів щодо їх участі у лісовій сертифікації за вимогами FSC національного стандарту в рамках окремого посібника з огляду на їхню роль, інтереси та права в рамках забезпечення реалізації стандарту.

Структура та зміст FSC національного стандарту системи ведення лісового господарства для України

Розроблення FSC національного стандарту здійснювалось на основі FSC-STD-01-001 (V 5-2) «FSC принципи і критерії системи ведення лісового господарства», FSC-STD-60-004 (V 1-0) «Єдині міжнародні індикатори», FSC-STD-60-002 (V 1-0) «Структура та зміст Національних стандартів системи ведення лісового господарства» та інших нормативних документів FSC, які регламентують цей процес.

Основну частину стандарту становлять:

- принципи та критерії (визначені на міжнародному рівні та єдині для усіх лісів світу);
- індикатори (сформовані національною робочою групою на основі FSC єдиних міжнародних індикаторів шляхом застосування різних опцій трансферу, а саме, їх схвалення, адаптації, видалення чи додавання нових);
- верифікатори, які розроблені за національною ініціативою та мають рекомендаційний характер щодо їх застосування.

Сфера застосування стандарту охоплює як деревинні, так і недеревинні ресурси лісів, у т. ч. послуги екосистем, сертифікація яких здійснюється на основі відповідної процедури (FSC-PRO-30-006 V 1-0).

Загалом FSC вимоги до системи ведення лісового господарства для України, викладені у розрізі 9 принципів (принцип 3 є незастосовним для України), 63 критеріїв та 207 індикаторів. Нижче подано стислий огляд вимог стандарту із юридичними коментарями, які стосуються передусім принципу 4.

Принцип 1 спрямований на дотримання підприємствами лісового господарства застосовного законодавства, у т. ч. ратифікованих міжнародних угод, конвенцій і договорів. Задля виконання цього принципу необхідним, з-поміж іншого, є:

- наявність законної реєстрації підприємства, а також прав на землеволодіння і користування;
- дотримання правових зобов'язань відповідно до застосовного законодавства, а також FSC принципів і критеріїв;
- забезпечення систематичної охорони території підприємства від незаконного користування ресурсами та інших видів незаконної діяльності;
 - наявність механізму запобігання та вирішення спорів щодо питань статутного права², їх врегулювання без судового розгляду;

- виконання антикорупційного законодавства, зокрема на основі відповідних публічних зобов'язань.

Принцип 2 спрямований на підтримання або підвищення соціально-економічного добробуту працівників. У рамках цього принципу важливим, зокрема, є:

- виконання підприємством принципів та прав на працю, визначених у Декларації МОП (1998);
- сприяння гендерній рівності на підприємстві у правах та можливостях працівників;
- забезпечення гігієни та безпеки праці працівників задля їх захисту від професійних загроз безпеці та здоров'ю;
- забезпечення належної оплати праці працівників, враховуючи визначені законодавством зобов'язання підприємств;
- наявність належної професійної підготовки працівників задля виконання плану ведення господарства та всіх видів господарської діяльності;
- наявність механізмів вирішення скарг і забезпечення справедливої компенсації працівникам у визначених випадках.

Принцип 4 спрямований на підтримання або підвищення соціально-економічного добробуту місцевих громад. У рамках цього принципу ключовим, з-поміж іншого, є:

- визначення підприємством місцевих громад, що проживають на його території, встановлення їхніх прав та обов'язків, які застосовуються в межах території підприємства; визнання та підтримання законних прав місцевих громад;
- надання підприємством місцевим громадам, підрядникам та постачальникам доречних можливостей працевлаштування, навчання, отримання інших послуг;
- здійснення підприємством проектів та додаткової діяльності задля сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад;
- застосування підприємством заходів щодо визначення, уникнення та пом'якшення істотних негативних соціальних, екологічних та економічних впливів господарської діяльності на громади;
- наявність механізмів розгляду скарг і надання справедливої компенсації місцевим громадам у визначених випадках, що пов'язано із впливом господарської діяльності підприємства;
- визначення підприємством місць особливого культурного, екологічного та іншого значення, на які місцеві громади мають законні права, та врахування цього у процесі ведення господарства.

² У цьому та іншому контекстах у FSC національному стандарті згадано також звичаєві права, проте у сфері лісових відносин в Україні звичаєве право імплементують через застосовне законодавство, наприклад, з огляду на можливості загального використання лісових ресурсів, а звичаєві права є частиною громадянських прав.

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.1.2, відповідно до якого підприємства
мають здійснювати документування та/або картування законних
прав місцевих громад на землеволодіння

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо володіння та розпорядження лісовими землями в межах та поза межами населених пунктів передбачені земельним та лісовим законодавством. Зокрема, сільські, селищні та міські ради мають право передавати у власність, надавати у постійне користування земельні лісові ділянки, що перебувають у комунальній власності в межах відповідних населених пунктів, і вони ж припиняють право користування ними. Об'єднані територіальні громади мають право розпорядження землями сільгосппризначення за межами населених пунктів, у тому числі – передавання лісгоспам для ведення лісового господарства. Місцеві ради наділені повноваженнями встановлювати порядок використання коштів, що виділяються з місцевого бюджету на ведення лісового господарства у лісах як державної, так і комунальної власності.

Принцип 5 спрямований на ефективне господарювання, враховуючи різноманітні продукти та послуги лісу, з метою збереження або підвищення економічної життєздатності та отримання соціальних і екологічних вигод. Важливим у рамках цього принципу, з-поміж іншого, є:

- сприяння підприємством диверсифікації місцевої економіки шляхом розвитку виробництва та перероблення різноманітної продукції на основі різних видів ресурсів, створюючи додану вартість на місцевому рівні;
- забезпечення невиснажливого рівня використання деревинних і недеревинних лісових ресурсів;
- забезпечення зобов'язань підприємства щодо тривалої економічної життєздатності.

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.1.2, відповідно до якого підприємства
мають здійснювати документування та/або картування законних прав
місцевих громад на доступ до лісових ресурсів та послуг екосистем

В Україні використання лісових ресурсів здійснюється у порядку загального та спеціального використання. До лісових ресурсів також належать корисні властивості лісів (здатність лісів зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню довкілля, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення тощо), що використовуються для задоволення суспільних потреб.

Використання корисних властивостей лісів у порядку спеціального використання поділяється на постійне або тимчасове та здійснюється постійними або тимчасовими лісокористувачами, власниками лісів. Тимчасове користування може бути довгостроковим і короткостроковим.

Використання корисних властивостей лісів на умовах довгострокового тимчасового користування здійснюється на підставі відповідного договору. Така угода укладається між лісгоспом або власником лісів, з одного боку, та тимчасовим лісокористувачем, з іншого боку, після прийняття рішення відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Використання корисних властивостей лісів на умовах короткострокового тимчасового користування здійснюється на підставі лісового квитка. Такий дозвіл видається тимчасовому лісокористувачу в установленому порядку лісгоспом, як постійним лісокористувачем або приватним власником лісів.

Принцип 6 *спрямований на підтримання, збереження та/або відновлення послуг екосистем і цінностей довкілля, а також на уникнення підприємством негативних впливів на довкілля, їх виправлення або пом'якшення. Ключовим у рамках цього принципу, з-поміж іншого, є:*

- необхідність оцінювання підприємством на його території (за певних умов і поза нею) цінностей довкілля та оцінювання потенційного впливу на такі цінності господарської діяльності до початку її провадження;
- застосування підприємством ефективних заходів щодо запобігання негативним впливам його господарської діяльності на цінності довкілля відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику (пом'якшення та виправлення таких впливів);
- здійснення підприємством заходів щодо охорони на його території рідкісних видів і видів, що перебувають під загрозою, і їхніх оселищ відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику господарської діяльності підприємства, а також охоронних статусів та вимог щодо таких видів;
- визначення та охорона підприємством репрезентативних ділянок аборигенних екосистем та/або відновлення їх до більш природного стану з урахуванням охоронного статусу та цінності екосистем на ландшафтному рівні, а також масштабу, інтенсивності та ризику господарської діяльності підприємства;
- підтримання підприємством аборигенних видів і генотипів, запобігання втратам біологічного різноманіття, особливо на основі відповідних заходів менеджменту; застосування ефективних заходів для регулювання та контролю за полюванням, рибальством, відловом та збиральницькою діяльністю;
- здійснення охорони та відновлення підприємством природних водотоків та інших водних об'єктів, уникнення, пом'якшення та усунення негативних впливів на якість і кількість водних ресурсів;
- збереження та/або відновлення підприємством різноманіття породного

- складу лісів, їхньої вікової структури та інших характеристик з урахуванням ландшафтних цінностей;
- відсутність перетворень природних лісів на плантації, а також природних лісів чи плантацій на ділянках, безпосередньо перетворених із природних лісів, – на нелісові види землекористування, за винятком обмеженого переліку випадків, визначених FSC національним стандартом.

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР

щодо індикатора 4.1.2, відповідно до якого підприємства мають здійснювати документування та/або картування законних прав місцевих громад на користування лісовими ресурсами та послугами екосистем

Одним із видів спеціального використання лісових ресурсів є заготівля другорядних лісових матеріалів та побічні лісові користування. У лісах без заповідання їм шкоди можна здійснювати заготівлю другорядних лісових матеріалів: живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені, деревних соків.

До побічних лісових користувань належать: заготівля сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету.

Заготівля другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань для потреб комерційної діяльності належать до спеціального використання. При цьому стягується за плата на підставі спеціального дозволу – лісового квитка. Діяльність із заготівлі лісових матеріалів проводиться тільки у межах відведених лісгоспом лісових ділянок.

Принцип 7 визначає необхідність формування підприємством плану ведення господарства з урахуванням масштабу, інтенсивності та ризиків його господарської діяльності, а також визначає вимоги щодо виконання плану та його оновлення на основі результатів моніторингу задля сприяння адаптивному веденню господарства.

В рамках цього принципу важливим, з-поміж іншого, є:

- наявність та виконання підприємством плану ведення господарства, узгодженого з цілями щодо екологічно належного, соціально корисного та економічно життєздатного господарювання та сформованого з урахуванням структури та елементів, визначених FSC національним стандартом;
- здійснення підприємством періодичного перегляду та врахування оновлень у плануванні ведення господарства згідно з результатами моніторингу та іншою інформацією задля забезпечення відповідності до змін екологічних, соціальних та економічних умов;

- забезпечення відкритості процесів планування та моніторингу господарської діяльності підприємства шляхом залучення до них сторін, чії інтереси зачеплено (а також за вимогою зацікавлених сторін) відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику його господарської діяльності, а також шляхом забезпечення доступності для громадськості стислого викладу плану ведення господарства.

**ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.1.2, відповідно до якого підприємства
мають здійснювати документування та/або картування законних прав
та обов'язків місцевих громад, що застосовуються**

Основним статутним завданням лісгосподарських підприємств визначено ведення лісового господарства у межах ввірених їм земель, що і є їхньою господарською діяльністю. Ліс, як природний ресурс, перебуває у державній власності та передається лісгосподарському підприємству із конкретною метою – для ведення лісового господарства. Причому Лісовий кодекс України не вимагає погоджувати проведення кожної рубки із громадськістю. Це виключна компетенція відповідного лісгоспу або управління лісового господарства (якщо йдеться про рубки головного користування).

Господарський кодекс України (ст. 6) одним із загальних принципів господарювання в Україні визначає заборону незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини. Отже, здійснювати втручання у діяльність лісгосподарського підприємства, в тому числі щодо обмежень рубок, можливо лише у законний спосіб.

Висловити свої зауваження до ведення лісового господарства певним лісгоспом громадяни можуть шляхом подання зауважень та пропозицій при виконанні лісовпорядних робіт, які проводяться підприємствами виробничого об'єднання «Укрдержліспроект» кожні 10 років у кожному лісгоспі.

Іншим законим шляхом висловити свої зауваження та пропозиції до затвердження матеріалів базового лісовпорядкування, розрахункової лісосіки, рішення про проведення суцільних, у тому числі санітарних, рубок на площі понад 1 га є подання громадськістю зауважень та пропозицій у процесі оцінки впливу на довкілля. Зокрема, за статтями 5 і 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», громадськість має право подавати будь-які зауваження чи пропозиції як на стадії повідомлення лісгоспом про те, що будуть затверджувати відповідні матеріали лісовпорядкування або виконувати суцільні рубки на площі понад 1 га, так і після оприлюднення звіту з оцінку впливу на довкілля. Ця інформація міститься у Єдиному реєстрі оцінки впливу на довкілля, на вебсайті Міндовкілля: <http://eia.menr.gov.ua/>.

Принцип 8 визначає важливість здійснення підприємством моніторингу та оцінювання досягнення цілей господарювання, впливів господарської діяльності та стану підприємства відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику з метою провадження адаптивного ведення господарства. Ключовим у рамках цього принципу, з-поміж іншого, є:

- здійснення підприємством моніторингу виконання плану ведення господарства, поступу у виконанні запланованих видів діяльності, моніторингу та оцінювання її екологічних та соціальних впливів;
- аналіз результатів моніторингу та оцінювання й використання отриманих висновків у процесі планування;

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.2.1, відповідно до якого місцеві громади своєчасно інформуються стосовно того, коли, де і як вони можуть вимагати зміни господарської діяльності тією мірою, яка необхідна для захисту їхніх прав

Чи мають право місцеві громади відповідно до законодавства України вимагати зміни господарської діяльності підприємства загалом?

Лісгосподарські підприємства, як постійні лісокористувачі, зобов'язані за законом забезпечувати охорону, захист, відтворення, підвищення продуктивності лісових насаджень, посилення їхніх корисних властивостей, підвищення родючості ґрунтів. Також вони мають дотримуватися правил і норм використання лісових ресурсів; вести лісове господарство на основі матеріалів лісовпорядкування, здійснювати використання лісових ресурсів способами, які забезпечують збереження оздоровчих і захисних властивостей лісів, а також створюють сприятливі умови для їх охорони, захисту та відтворення.

Отже, основним напрямом господарської діяльності будь-якого лісгоспу є спеціальне використання природних ресурсів у порядку, визначеному лісовим законодавством.

Постійні лісокористувачі здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу – лісорубного квитка (ст. 69 Лісового кодексу України). Причому таке право використання лісових ресурсів може бути припинено тільки за наявності підстав, передбачених ст. 78 Лісового кодексу України, та у спосіб, передбачений законом. Однією із підстав припинення є порушення правил і норм, умов спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів та використання лісових ресурсів способами, які негативно впливають на стан і відтворення лісів, призводять до погіршення навколишнього природного середовища. Вказані факти можуть бути задокументовані органами державної екологічної інспекції під час проведення перевірок за зверненнями громадян.

Законом заборонено незаконне втручання громадян у господарську діяльність підприємств різних форм власності. Тож громадськість позбавлена прав вимагати змінити законну діяльність підприємства. Проте громадяни вправі ставити вимоги припинити порушення у лісогосподарській діяльності шляхом подання письмових звернень до відповідних контролюючих органів.

Як зазначено вище, безпосередньо впливати на ведення лісового господарства громадяни можуть шляхом подання зауважень і пропозицій при виконанні лісовпорядних робіт, які проводяться підприємствами виробничого об'єднання «Укрдержліспроєкт» кожні 10 років у кожному лісогосподарському підприємстві.

- забезпечення доступності для громадськості стислого викладу результатів моніторингу;
- застосування підприємством системи контролю руху та відстеження його продукції (деревинної та недеревинної), що продається на ринку як FSC сертифікована, для підтвердження джерел її походження та обсягів.

Принцип 9 визначає необхідність підтримання та/або збагачення підприємством особливих цінностей для збереження (далі – ОЦЗ) шляхом застосування запобіжного підходу. В рамках цього принципу важливим, з-поміж іншого, є:

- здійснення підприємством, зокрема із залученням сторін, чії інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін, оцінювання та реєстрації наявності і стану ОЦЗ на його території, зокрема, відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику впливів господарської діяльності;

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР **щодо індикатора 4.2.1, відповідно до якого місцеві громади своєчасно інформуються стосовно того, коли, де і як вони можуть вимагати зміни господарської діяльності тією мірою, яка необхідна для захисту їхніх прав**

Чи мають право місцеві громади відповідно до законодавства України вимагати зміни господарської діяльності тією мірою, яка необхідна для захисту їхніх прав?

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» Україна гарантує своїм громадянам реалізацію екологічних прав, наданих їм законодавством. Порушені права громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища мають бути поновлені, а їх захист здійснюється у судовому порядку відповідно до законодавства України.

Захист екологічних прав громадян, у тому числі у лісовій сфері, зазвичай розглядають як сукупність юридичних заходів, що спрямовані на припинення порушення таких прав, усунення перепон у їх реалізації, відновлення порушених прав. Тобто громадяни вправі звертатися за захистом своїх екологічних прав до правоохоронних органів, контролюючих органів чи судів, які зобов'язані в межах своїх повноважень розглянути такі звернення та застосувати відповідні способи захисту порушених прав.

Також захист порушеного права на безпечне довкілля (в тому числі у сфері лісових відносин) може реалізовуватися громадянами особисто або спільно – через об'єднання громадян (громадськість) шляхом звернення до суду із позовом за наявності відповідних підстав.

Сільські та інші місцеві ради можуть здійснювати захист порушених прав громадян за умови їх участі у відповідних правовідносинах на підставі закону. Також органи місцевого самоврядування наділені повноваженнями вирішувати спори щодо лісів, які перебувають у комунальній власності (ст. 103 Лісового кодексу України).

- розроблення підприємством із залученням сторін, чії інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін та експертів ефективних заходів щодо підтримання та/або збагачення визначених ОЦЗ та забезпечення їх виконання із застосуванням запобіжного підходу й відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику господарської діяльності підприємства;
- здійснення підприємством із залученням сторін, чії інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін та експертів і відповідно до масштабу, інтенсивності та ризику його господарської діяльності моніторингу для оцінювання змін стану ОЦЗ, а також адаптації стратегій господарювання задля забезпечення ефективної охорони таких цінностей.

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.2.2, відповідно до якого законні права місцевих
громад стосовно здійснення контролю господарської діяльності не мають
порушуватись підприємством

Лісовим законодавством передбачено, що громадський контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюють громадські інспектори охорони навколишнього природного середовища. Роботу цих інспекторів організовують місцеві органи Держекоінспекції. Громадські інспектори з охорони довкілля мають право складати протоколи про деякі види правопорушень у лісовій сфері, спільно із держекоінспекторами брати участь у проведенні перевірок лісгосподарських підприємств, за наявності підстав перевіряти документи на проведення лісгосподарських заходів.

Іншим шляхом реалізації свого права щодо здійснення контролю за дотриманням лісового законодавства є подання органами місцевого самоврядування та громадянами заяв на проведення позапланових перевірок діяльності лісогосподарських підприємств. Призначення та проведення таких перевірок здійснюється органами держкоінспекції в порядку, визначеному Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) в сфері господарської діяльності».

Принцип 10 визначає необхідність провадження підприємством господарської діяльності відповідно до його економічних, екологічних і соціальних стратегій та цілей, а також FSC принципів і критеріїв. У рамках цього принципу ключовим, з-поміж іншого, є:

- після лісозаготівель або відповідно до плану ведення господарства здійснення відновлення підприємством рослинного покриву до стану, який був до проведення рубки або природнішого;
- використання підприємством для лісовідновлення адаптованих до лісорослинних умов та цілей ведення господарства видів, надання при цьому переваги аборигенним видам та місцевим генотипам;
- використання підприємством чужорідних видів лише за умови можливості контролю інвазивних впливів цих видів та запровадження дієвих заходів щодо пом'якшення таких впливів;
- відсутність використання підприємством генетично модифікованих організмів на своїй території;
- застосування підприємством лісівничих практик, що відповідають рослинності, видовому складу, типам лісу та цілям господарювання;
- мінімізація або уникнення застосування підприємством добрив (їх застосування має бути належним чином обґрунтованим, у т. ч. з погляду запобігання пошкодженню цінностей довкілля);
- уникнення використання підприємством хімічних пестицидів, у т. ч. заборона використання тих, які визначені політикою FSC (у разі використання пестицидів підприємство має запобігати пошкодженню цінностей довкілля та впливу на здоров'я людей, пом'якшувати таке пошкодження та/або виправляти його);
- забезпечення підприємством мінімізації використання засобів біологічної боротьби, належного моніторингу та контролю (у разі використання цих засобів підприємство має запобігати пошкодженню цінностей довкілля, пом'якшувати таке пошкодження та/або виправляти його);
- здійснення підприємством оцінювання ризиків і провадження діяльності, що зменшує потенційні негативні впливи природних небезпек;
- розвиток підприємством інфраструктури, здійснення транспортування та виконання лісівничих заходів, забезпечуючи охорону водних ресурсів та ґрунтів, запобігання пошкодженню рідкісних видів та видів, що перебувають під

загрозою, оселищ, екосистем та ландшафтних цінностей (також пом'якшення та/або виправлення таких пошкоджень);

- здійснення підприємством заходів, пов'язаних із лісозаготівлею та вилученням деревини і недеревинної лісової продукції (НДЛП), забезпечуючи збереження цінностей довкілля, зменшення обсягів ліквідних відходів, уникнення пошкодження інших видів продукції та послуг;
- застосування підприємством екологічно прийняттого способу утилізації відходів.

Загалом у процесі реалізації FSC національного стандарту залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чії інтереси зачеплено, спрямоване на збалансування економічних, екологічних та соціальних інтересів щодо лісів, де здійснюється ведення господарства підприємством (утримувачем FSC сертифіката). Активна, прозора та неупереджена взаємодія із зацікавленими сторонами та/або сторонами, чії інтереси зачеплено, є важливою для запобігання конфліктним ситуаціям у процесі реалізації FSC національного стандарту. Така взаємодія є невід'ємною складовою прихильності підприємств лісового господарства FSC принципам, критеріям та індикаторам.

ЮРИДИЧНИЙ КОМЕНТАР
щодо індикатора 4.6.3, який стосується справедливої компенсації місцевим громадам і окремим особам, пов'язаної із впливами господарської діяльності підприємства

Чи передбачено законодавством України надання підприємствами лісового господарства компенсації місцевим громадам чи окремим особам за здійснені впливи їхньої діяльності?

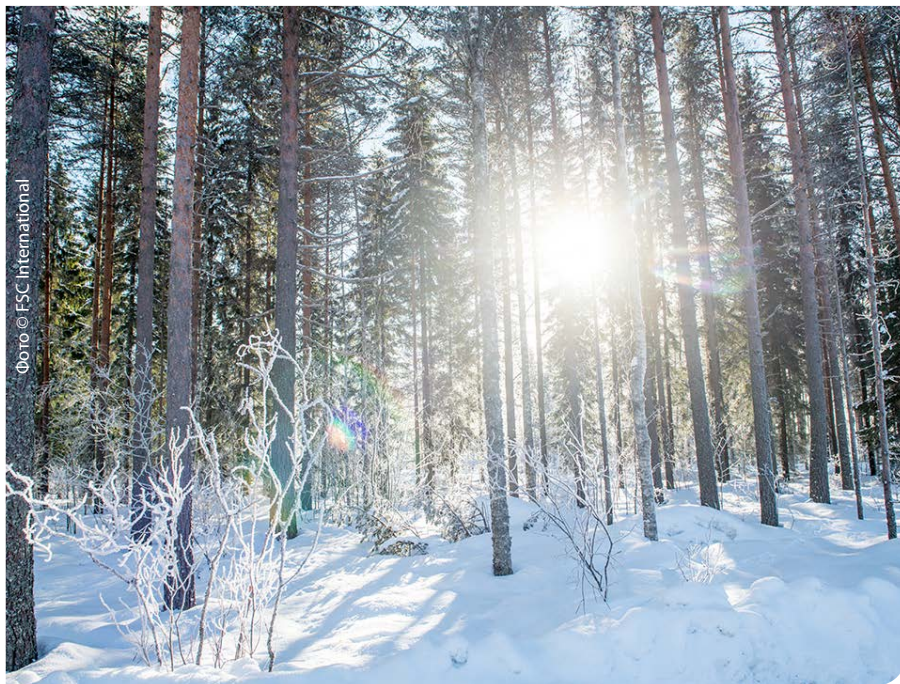
Чинним лісовим законодавством не передбачено сплату лісогосподарськими підприємствами компенсацій органам місцевого самоврядування за здійснення ними правомірної господарської діяльності, в тому числі проведення рубок дерев, використання місцевих автомобільних доріг тощо. Шкоду, заподіяну лісу внаслідок порушення лісового законодавства, відшкодовують лісогосподарські підприємства у встановленому законом порядку (як добровільно, так і шляхом звернення до суду із позовною заявою). Звертаю увагу, що згідно з бюджетним законодавством, завдана лісу шкода сплачується на рахунки відповідних сільських рад, у межах яких вчинено кримінальне, адміністративне або цивільно-правове правопорушення.

Однак слід врахувати, що лісогосподарські підприємства, що є постійними лісокористувачами, лісовий фонд яких розташований в адміністративних межах відповідних сільських рад або ОТГ, виступають платниками податків та зборів, які надходять до бюджетів місцевих громад. Отже, відбувається опосередкована компенсація місцевим громадам за здійснені підприємством впливи на довкілля,

інфраструктуру тощо. Зокрема, лісгосподарські підприємства є платниками рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, земельного податку за лісові та нелісові землі, податку на доходи фізичних осіб. Вказані податки повністю спрямовуються до загального фонду місцевих бюджетів сільських рад.

Перевезення заготовленої деревини здійснюється вантажними транспортними засобами, які зокрема пересуваються на дорогах у населених пунктах. За вимогами Податкового кодексу України, 35 % вартості пального становлять ПДВ та акцизний податок, який сплачують покупці, та в подальшому частина акцизного податку надходить до місцевих бюджетів. Із 1 січня 2019 р. за рахунок перенаправлення надходжень від державного бюджету до місцевих бюджетів було збільшено доходи громад. Зокрема, платники рентної плати перераховують суми рентної плати на рахунки, які забезпечують розподіл цих коштів у співвідношенні, визначеному Бюджетним кодексом України, а саме: 37 % рентної плати від рубок головного користування має надходити до загального фонду державного бюджету; 37 % рентної плати – до загального фонду місцевих бюджетів; 26 % рентної плати – до спеціального фонду державного бюджету.

Органам місцевого самоврядування не заборонено використовувати вказані бюджетні надходження, зокрема на ремонт та обслуговування автомобільних доріг у межах населених пунктів.

Зацікавлені сторони та сторони, чий інтереси зачеплено: визнання за вимогами FSC національного стандарту

У системі вимог FSC згідно з FSC-STD-01-001 V 5-0 **сторонаю, чий інтереси зачеплено** (*Affected Stakeholder*), є будь-яка особа, група осіб або організація, яка є або може бути об'єктом впливу діяльності одиниці господарювання³. Прикладом (невичерпним) може бути особа, група осіб або організацій, розташованих поруч із одиницею господарювання (наприклад, власники земель, розташованих нижче за течією).

Враховуючи зазначене, на рис. 1 подано приклади тих, хто є сторонами, чий інтереси зачеплено, в контексті вимог FSC національного стандарту.

Рис. 1. Приклади сторін, чий інтереси зачеплено, відповідно до вимог FSC національного стандарту

Наприклад, до сторін, чий інтереси зачеплено, можуть належати активісти, що представляють окремі групи місцевого населення – збирачів грибів, ягід, а також мисливці,

³ Одиницею господарювання (*Management Unit*) є територія або території, зголошені для проведення сертифікації за схемою FSC із чітко визначеними межами, на яких ведеться господарювання відповідно до визначених тривалих цілей, представлених у плані ведення господарства (означення на основі FSC-STD-01-001 V 5-0).

рибалки, споживачі дров, власники готелів, розташованих поблизу лісової території FSC сертифікованого підприємства. Такими сторонами можуть також бути освітні та культурні заклади (місцева школа, музей), шкільні лісництва, користувачі мисливських угідь та інші тимчасові лісокористувачі-юридичні особи, спілки мисливців та рибалок та інші.

Зацікавленою стороною (*Interested Stakeholder*) згідно з FSC-STD-01-001 V 5-0 є будь-яка особа, група осіб або організація, яка виявляє інтерес або відомо, що вона має інтерес до діяльності одиниці господарювання. На рис. 2 згідно з наведеним означенням подано приклади зацікавлених сторін у контексті вимог FSC національного стандарту.

Наприклад, до зацікавлених сторін можна відносити органи місцевого самоврядування, зокрема сільського, селищного голову, старост, депутатів рад різних рівнів. Можуть бути зацікавленими сторонами і асоціації деревообробників чи інші об'єднання, діяльність яких спрямована на підтримку проектів місцевого розвитку.

Рис. 2. Приклади зацікавлених сторін відповідно до вимог FSC національного стандарту

FSC національним стандартом, що було зазначено вище, передбачено як належне інформування, так і взаємодія зі сторонами, чий інтерес зачеплено, та зацікавленими сторонами шляхом їх залучення до прийняття рішень щодо лісів та ведення господарства підприємствами (рис. 3).

При цьому **залучення** (*Engaging, або Engagement*) відповідно до FSC-STD-01-001 V 5-0 – процес, відповідно до якого організація забезпечує комунікацію, консультації та/або

участь зацікавлених сторін та/або сторін, чий інтереси зачеплено, гарантуючи, що їхні інтереси, бажання, очікування, потреби, права та можливості беруться до уваги під час створення, виконання та оновлення плану ведення господарства.

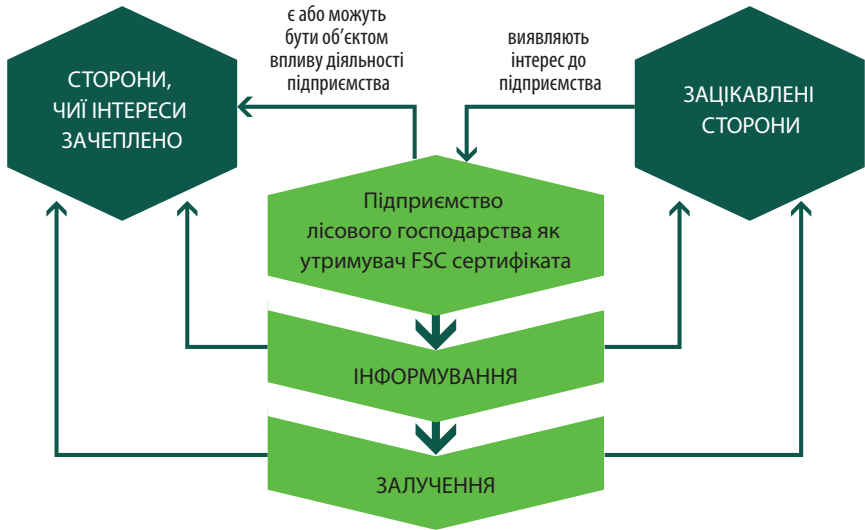

Рис. 3. Способи взаємодії із зацікавленими сторонами і тими, чий інтереси зачеплено, у процесі реалізації FSC національного стандарту

Консультації із зацікавленими сторонами розглядаються як одне із джерел найкращої доступної інформації (див. визначення терміна «Best Available Information» у FSC національному стандарті).

Задля ефективної практичної реалізації FSC національного стандарту важливим є виявлення підприємством лісового господарства осіб та організацій, які належать до зацікавлених сторін, або тих, чий інтереси зачеплено. Саме тому потрібна активна позиція зазначених сторін щодо їх визнання у такому статусі (рис. 4).

Зокрема, особи та організації можуть або самостійно звернутись до підприємства стосовно їх визнання зацікавленими сторонами або тими, чий інтереси зачеплено, або проявити активну позицію у відповідь на звернення підприємства в рамках його інформаційної діяльності та консультаційних процедур. Наприклад, звертаючись самостійно до підприємства (усно або письмово) з проханням визнати себе стороною, чий інтереси зачеплено, потрібно надати необхідну контактну інформацію (прізвище, ім'я, по батькові, контактний телефон, адресу електронної скриньки, поштову адресу для листування) для можливостей зворотного зв'язку.

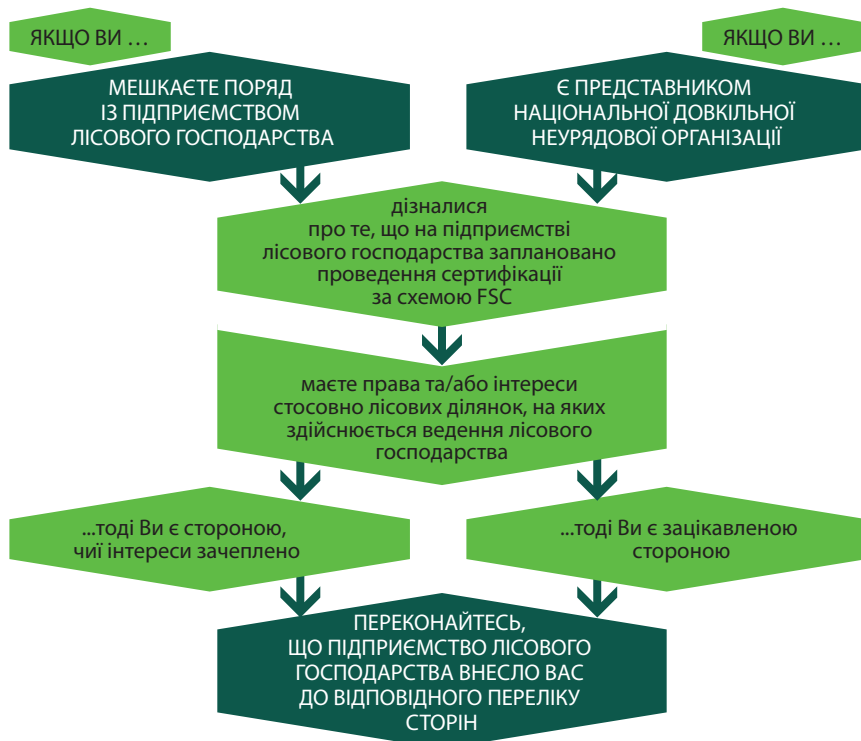

Рис. 4. Приклади виявлення осіб та організацій як зацікавлених сторін та тих, чії інтереси зачеплено, згідно з вимогами FSC національного стандарту

Слід звернути увагу, що підприємства лісового господарства, як утримувачі FSC сертифікатів, згідно з вимогами FSC національного стандарту зобов'язані взаємодіяти із зацікавленими сторонами й тими, чії інтереси зачеплено, в тих межах, у яких їхня діяльність зачіпає права цих сторін. Відповідно зазначені сторони можуть висловити свої інтереси, пов'язані із діяльністю FSC сертифікованого підприємства, вимагати дотримання їхніх законних прав, наприклад, прав на доступ до лісових ресурсів, але не можуть вимагати права надання, видозмінення, призупинення або відкликання дозволу на провадження діяльності підприємством.

Вимоги FSC національного стандарту передбачають тіснішу співпрацю зі сторонами, чії інтереси зачеплено, поряд із зацікавленими сторонами (наприклад, співпраці із місцевими громадами присвячено принцип 4 стандарту). Проте усі вони здатні вплинути на підготовку підприємства лісового господарства до сертифікації та на реалізацію FSC національного стандарту.

Вимоги FSC національного стандарту щодо взаємодії із зацікавленими сторонами та/або сторонами, чії інтереси зачеплено

У FSC національному стандарті вимоги щодо участі зацікавлених сторін, а також сторін, чії інтереси зачеплено, у його реалізації відображені на рівні принципів та критеріїв і деталізовані на рівні індикаторів. Верифікатори акцентують увагу на джерелах отримання відповідної інформації та загалом свідчать про можливі способи та засоби, які можуть бути використані підприємствами лісового господарства для виконання своїх зобов'язань перед зацікавленими сторонами й тими, чії інтереси зачеплено.

У табл. 1 проаналізовано згадування про зацікавлені сторони та сторони, чії інтереси зачеплено, у FSC національному стандарті у розрізі принципів і критеріїв. Аналізом охоплено усі принципи FSC національного стандарту, окрім принципу 2. Цей принцип хоч і стосується прав працівників як сторін, чії інтереси зачеплено, проте не буде предметом розгляду в рамках практичного посібника з огляду на роль, інтереси та права працівників у процесі реалізації FSC національного стандарту.

Таблиця 1

Згадування про зацікавлені сторони й ті, чії інтереси зачеплено, у FSC національному стандарті⁴

Принципи та критерії FSC національного стандарту	Посилання на залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чії інтереси зачеплено, на рівні критеріїв FSC національного стандарту
ПРИНЦИП 1. ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА	
Критерій 1.6. Питання статутного права	Залучення сторін, чії інтереси зачеплено, до вирішення спорів щодо питань статутного права, які можуть бути своєчасно врегульовані без судового розгляду
Критерій 1.8. Дотримання підприємством довготермінових зобов'язань	Забезпечення доступності для громадськості викладених у відповідному документі довготермінових зобов'язань підприємства щодо дотримання FSC принципів та критеріїв, а також пов'язаних із ними політик і стандартів
ПРИНЦИП 4. СТОСУНКИ З ГРОМАДАМИ	
Критерій 4.1. Виявлення місцевих громад та встановлення їхніх прав	Шляхом залучення виявлених місцевих громад встановлення підприємством їхніх прав на землеволодіння, на доступ та використання лісових

⁴ За винятком принципу 2 FSC національного стандарту.

Принципи та критерії FSC національного стандарту	Посилання на залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чий інтереси зачеплено, на рівні критеріїв FSC національного стандарту
	ресурсів та послуг екосистем, їхніх законних прав та обов'язків, які застосовуються у межах території підприємства
Критерій 4.2. Визнання та підтримання законних прав місцевих громад	Визнання та підтримання законних прав місцевих громад щодо участі у контролі господарської діяльності підприємства за потреби захисту власних прав
Критерій 4.3. Надання місцевим громадам можливостей працевлаштування, навчання та отримання інших послуг	Надання місцевим громадам можливостей працевлаштування, навчання та отримання інших послуг відповідно до масштабу та інтенсивності господарської діяльності підприємства
Критерій 4.4. Сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад	Залучення місцевих громад у рамках здійснення підприємством додаткової діяльності, що сприяє соціально-економічному розвитку громад пропорційно до масштабу, інтенсивності та впливу господарської діяльності підприємства
Критерій 4.5. Уникнення негативного впливу господарської діяльності підприємства на громади	Залучення місцевих громад підприємством до заходів із визначення, уникнення та пом'якшення істотних негативних впливів власної господарської діяльності на громади
Критерій 4.6. Механізм вирішення спорів	Залучення місцевих громад підприємством до розроблення процесу вирішення спорів, що пов'язані із впливом його господарської діяльності
Критерій 4.7. Захист місць особливого значення	Залучення місцевих громад до визначення місць особливого культурного, екологічного та іншого значення, на які вони мають законні права, а також до заходів щодо ведення господарства та/або охорони таких місць
ПРИНЦИП 5. ВИГОДИ ВІД ЛІСІВ	
Критерій 5.1. Різноманітність продукції та місцева економіка	Посилання на зацікавлені сторони відображено прямо та опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, у питаннях залучення зацікавлених сторін до визначення підприємством переліку деревинних і недеревинних ресурсів та послуг екосистем, які можуть посилювати та диверсифікувати місцеву економіку (індикатор 5.1.1), а

Принципи та критерії FSC національного стандарту	Посилання на залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чиї інтереси зачеплено, на рівні критеріїв FSC національного стандарту
	також у питаннях, пов'язаних із внеском зацікавлених сторін у планування ведення господарства
Критерій 5.3. Ідентифікація зовнішніх впливів діяльності підприємства	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема у питаннях, пов'язаних із внеском зацікавлених сторін у планування ведення господарства
ПРИНЦИП 6. ЦІННОСТІ ДОВКІЛЛЯ ТА ВПЛИВИ	
Критерій 6.1. Оцінювання цінностей довкілля та ризиків для них	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, передбачено консультації із зацікавленими сторонами задля виявлення цінностей довкілля (у рамках використання найкращої доступної інформації згідно з індикатором 6.1.1), а також загалом у питаннях, пов'язаних із внеском зацікавлених сторін у планування ведення господарства
ПРИНЦИП 7. ПЛАНУВАННЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
Критерій 7.2. Формування та виконання плану ведення господарства	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, передбачено формування підприємством плану ведення господарства з урахуванням відповідних елементів (викладені у додатку до стандарту) та його виконання (наприклад, елементами плану ведення господарства мають бути програми та види діяльності щодо залучення зацікавлених сторін та вирішення спорів і скарг, щодо стосунків із громадами, місцевого економічного та соціального розвитку тощо)
Критерій 7.4. Адаптивне ведення господарства та планування	Врахування результатів залучення зацікавлених сторін у процесі періодичного перегляду та оновлення у плануванні ведення господарства
Критерій 7.5. Доступність для громадськості плану ведення господарства	Забезпечення доступності для громадськості стислого викладу плану ведення господарства, а також доступності для сторін, чиї інтереси зачеплено, за їхнім запитом інших компонентів плану ведення господарства, за винятком конфіденційної інформації

Принципи та критерії FSC національного стандарту	Посилання на залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чий інтереси зачеплено, на рівні критеріїв FSC національного стандарту
Критерій 7.6. Процеси планування і моніторингу	Залучення підприємством сторін, чий інтереси зачеплено, а також за запитом і зацікавлених сторін до процесів планування та моніторингу своєї господарської діяльності
ПРИНЦИП 8. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ	
Критерій 8.1. Моніторинг виконання плану ведення господарства	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, у питаннях, пов'язаних із внеском зацікавлених сторін у планування ведення господарства, моніторинг якого передбачено критерієм
Критерій 8.2. Моніторинг та оцінювання впливів діяльності на території підприємства	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, у питаннях, пов'язаних із моніторингом та оцінюванням, які мають бути достатніми для виявлення та опису впливів господарської діяльності підприємства на довкілля, соціальних впливів, а також змін екологічних умов (див. додатки до стандарту)
Критерій 8.4. Доступність для громадськості результатів моніторингу	Забезпечення доступності для громадськості стислого викладу результатів моніторингу, за винятком конфіденційної інформації
ПРИНЦИП 9. ОСОБЛИВІ ЦІННОСТІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ	
Критерій 9.1. Оцінювання та реєстрація наявності і стану ОЦЗ	Залучення сторін, чий інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін до оцінювання та реєстрації наявності і стану ОЦЗ на території підприємства
Критерій 9.2. Підтримання та/або збагачення ОЦЗ	Залучення сторін, чий інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін до розроблення підприємством стратегій щодо підтримання та/або збагачення визначених ОЦЗ
Критерій 9.4. Моніторинг ОЦЗ і адаптивне ведення господарства	Залучення підприємством сторін, чий інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін до моніторингу для оцінювання змін стану ОЦЗ
ПРИНЦИП 10. ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ	
Критерій 10.5. Лісівничі практики, що відповідають цілям господарювання	Посилання на зацікавлені сторони відображено опосередковано на рівні індикаторів, зокрема, у питаннях, пов'язаних із внеском зацікавлених сторін у планування ведення господарства через механізм

Принципи та критерії FSC національного стандарту	Посилання на залучення зацікавлених сторін та/або сторін, чиї інтереси зачеплено, на рівні критеріїв FSC національного стандарту
	врахування їхніх інтересів у формуванні цілей господарювання, яким мають відповідати лісівничі практики
Критерій 10.9. Оцінювання ризиків та зменшення негативних впливів природних небезпек	Посилання на зацікавлені сторони відображено на рівні індикаторів у питаннях оцінювання ризиків та застосування заходів, що зменшують потенційні негативні впливи природних небезпек, зокрема, передбачено: - залучення підприємством зацікавлених сторін для запобігання потенційним впливам природних небезпек на інфраструктуру, лісові ресурси та громади; - підвищення обізнаності (інформування) зацікавлених сторін щодо природних небезпек, характерних для конкретної території

Отже, у FSC національному стандарті згадування про зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, здійснюється як безпосередньо на рівні критерію та відповідних йому індикаторів, так і опосередковано, – із відображенням на рівні індикаторів або додатків до стандарту. Підприємство лісового господарства, як утримувач FSC сертифіката, має забезпечувати доступність визначеної стандартом інформації, а також залучати зазначені сторони в рамках планування, провадження та моніторингу заходів із ведення господарства. Внесок зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, має відобразитись у плані ведення господарства та враховуватись при формуванні програми моніторингу його виконання.

На рисунках 5, 6 і 7 відображено ключові сфери інформування та залучення зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, в рамках планування і провадження господарської діяльності та її моніторингу підприємством лісового господарства як утримувачем FSC сертифіката. На рисунках враховано зміст індикаторів відповідних критеріїв, де прямо згадані зацікавлені сторони й ті, чиї інтереси зачеплено.

Загалом участь зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, спрямована на запобігання потенційним негативним впливам діяльності підприємств лісового господарства (як утримувачів FSC сертифікатів) та сприяння отриманню ними позитивних економічних, екологічних та соціальних ефектів. Це визначає більшість вимог індикаторів щодо участі зазначених сторін саме на етапі планування діяльності підприємств.

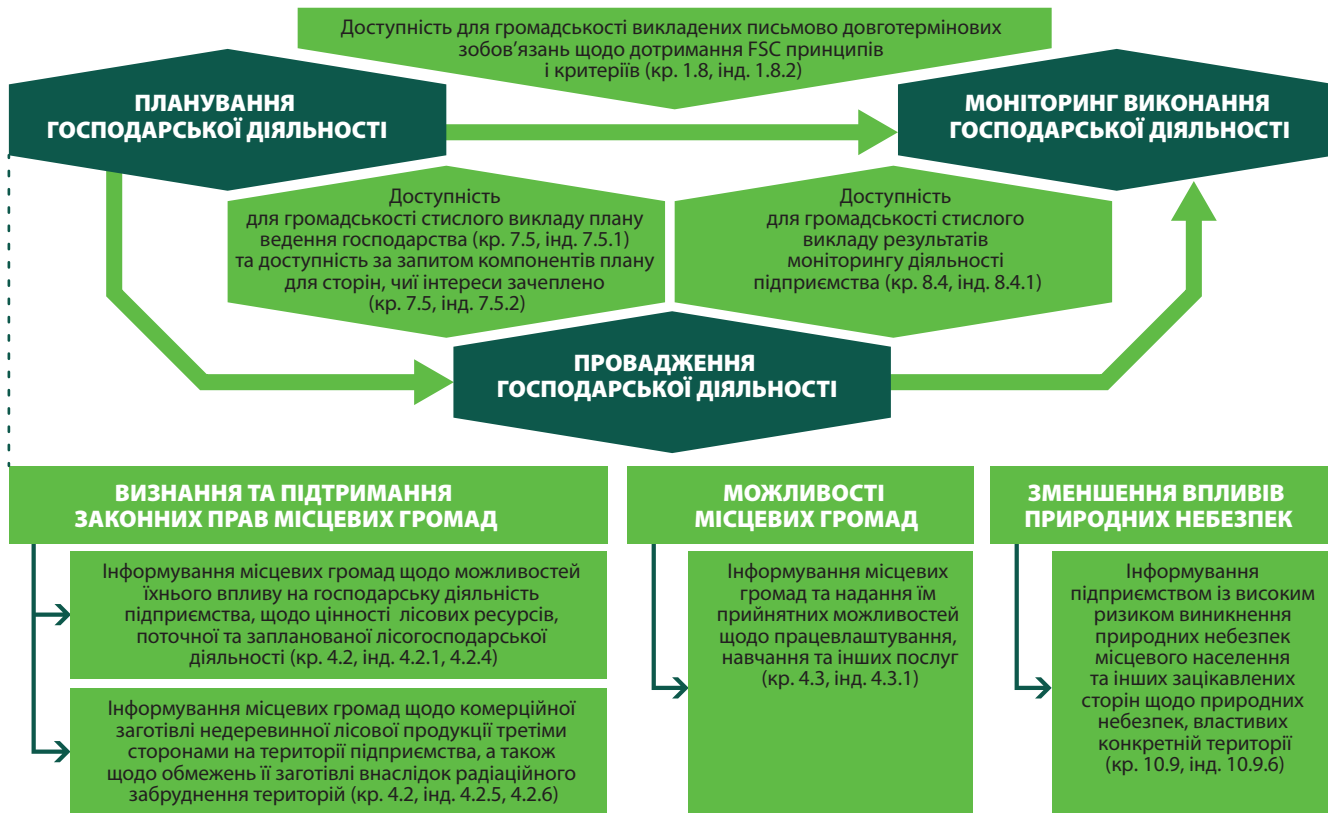

Рис. 5. Ключові сфери інформування зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, в рамках планування, провадження господарської діяльності та її моніторингу підприємством лісового господарства як утримувачем FSC сертифіката

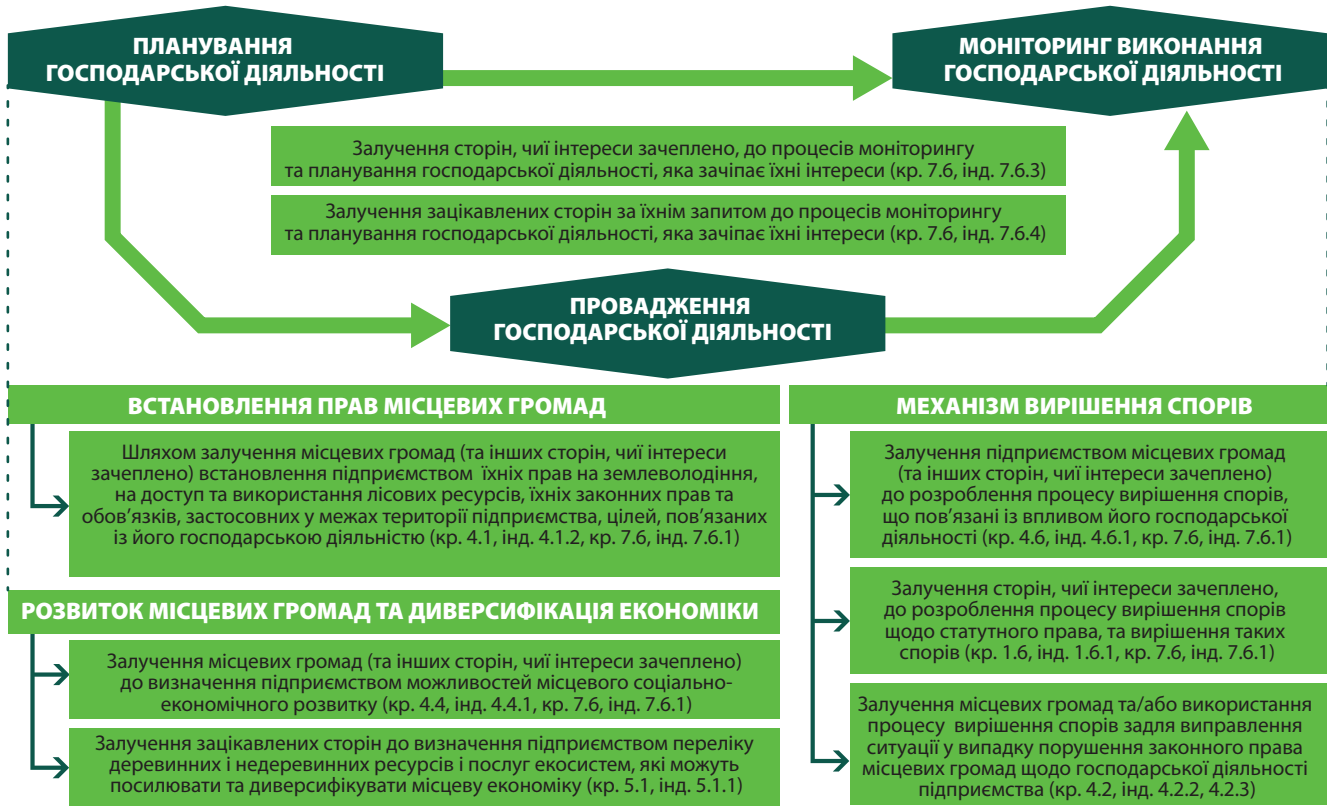

Рис. 6. Ключові сфери залучення зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, в рамках планування, провадження господарської діяльності та її моніторингу підприємством лісового господарства як утримувачем FSC сертифіката *(права громад та їх розвиток, механізм вирішення спорів)*

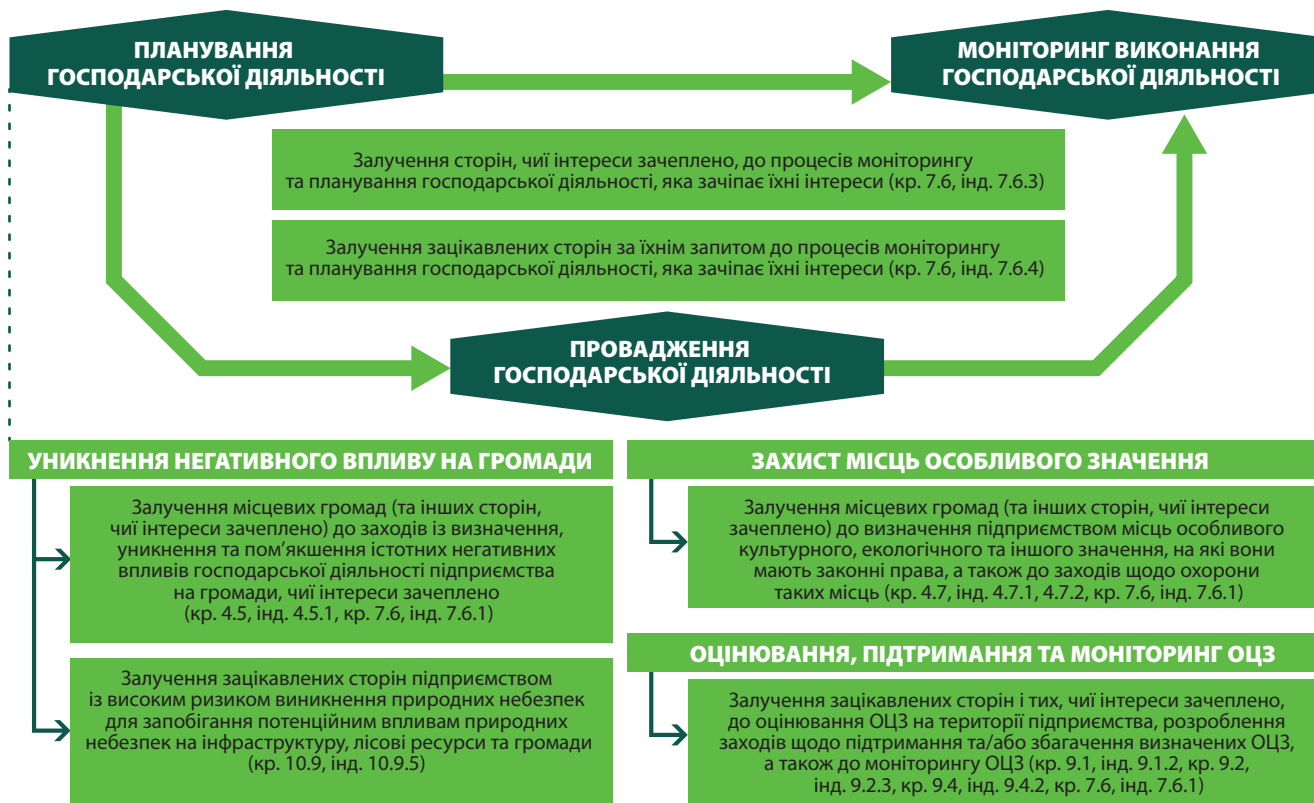

Рис. 7. Ключові сфери залучення зацікавлених сторін і тих, чий інтерес зачеплено, в рамках планування, провадження господарської діяльності та її моніторингу підприємством лісового господарства як утримувачем FSC сертифіката (уникнення негативного впливу та захист місць особливого значення)

Права зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, за вимогами FSC національного стандарту

Враховуючи вимоги FSC національного стандарту, в табл. 2 окреслено *права зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено*, у т. ч. місцевих громад. Їхні права пов'язані як з інформуванням утримувачем FSC сертифіката стосовно визначених FSC національним стандартом складових, так і залученням до прийняття рішень щодо лісів та ведення господарства. Це відповідає вимогам індикаторів, які також зазначені в табл. 2.

Окреслення прав зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, відповідно до вимог FSC національного стандарту в табл. 2 здійснено з виокремленням ключових сфер реалізації їхніх прав.

Очевидно, що взаємовідносини зі сторонами, чий інтереси зачеплено, зокрема із місцевими громадами, відповідно до FSC національного стандарту вимагатиме формування та підтримки тіснішої співпраці, аніж із іншими зацікавленими сторонами.

Крім того, у табл. 2 наведено положення, які стосуються загалом громадськості. Окреслені права громадськості відповідають тим індикаторам FSC національного стандарту, у яких зазначено про необхідність забезпечення публічного доступу до певної інформації. Наприклад, ідеться про забезпечення доступу громадськості до політики підприємства, стислого викладу плану ведення господарства, результатів моніторингу.

На рисунках 8–10 узагальнено інформацію щодо прав місцевих громад, зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено. Потрібно зауважити, що на місцеві громади поширюються і інші права сторін, чий інтереси зачеплено, а також зацікавлених сторін.

Загалом визначені FSC національним стандартом права зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, не суперечать законодавству України, передбачаючи в окремих випадках додаткові добровільні зобов'язання утримувачів FSC сертифікатів.

Таблиця 2

**Права зацікавлених сторін і тих, чії інтереси зачеплено,
згідно з вимогами FSC національного стандарту**

Суб'єкт права	Ключові сфери реалізації права	Сутність права, визначеного вимогами FSC національного стандарту	Індикатор, яким визначено право
ПРАВА НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ			
Громадськість	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ	Право на отримання доступу до політики підприємства (зокрема викладених у ній зобов'язань підприємства щодо дотримання FSC принципів та критеріїв і пов'язаних із ними політик і стандартів)	1.8.2
Громадськість		Право на доступ до стислого викладу плану ведення господарства, за винятком конфіденційної інформації	7.5.1
Сторони, чії інтереси зачеплено		Право на доступ за запитом до компонентів плану ведення господарства, за винятком конфіденційної інформації	7.5.2
Громадськість		Право на доступ до стислого викладу результатів моніторингу діяльності підприємства, за винятком конфіденційної інформації	8.4.1
Місцеві громади	ВИЗНАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ ЗАКОННИХ ПРАВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	Право на отримання інформації від підприємства щодо можливостей впливу на господарську діяльність задля захисту своїх прав	4.2.1
Місцеві громади		Право на отримання інформації щодо власних прав і обов'язків стосовно ресурсів, щодо цінності цих ресурсів, а також поточної і запланованої лісогосподарської діяльності	4.2.4

Суб'єкт права	Ключові сфери реалізації права	Сутність права, визначеного вимогами FSC національного стандарту	Індикатор, яким визначено право
Місцеві громади	ВИЗНАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ ЗАКОННИХ ПРАВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	Право на отримання інформації щодо комерційної заготівлі недеревинної лісової продукції третіми сторонами на території підприємства	4.2.5
Місцеві громади		Право на отримання інформації щодо обмежень у заготівлі недеревинної лісової продукції внаслідок радіаційного забруднення територій	4.2.6
Місцеві громади	МОЖЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	Право на отримання інформації та доречних можливостей щодо працевлаштування, навчання та інших послуг	4.3.1
Зацікавлені сторони, у т. ч. місцеве населення	ЗМЕНШЕННЯ ВПЛИВІВ ПРИРОДНИХ НЕБЕЗПЕК	Право на отримання інформації від підприємств із високим ризиком природних небезпек щодо тих із них, які властиві конкретній території	10.9.6
ПРАВО БУТИ ЗАЛУЧЕНИМИ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЛІСІВ І ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСТВА			
Сторони, чий інтереси зачеплено	ПРОЦЕСИ ПЛАНУВАННЯ І МОНІТОРИНГУ	Право бути залученими до процесів моніторингу та планування господарської діяльності, яка зачіпає їхні інтереси	7.6.3
Зацікавлені сторони		Право бути залученими за запитом до процесів моніторингу та планування господарської діяльності, яка зачіпає їхні інтереси	7.6.4

Суб'єкт права	Ключові сфери реалізації права	Сутність права, визначеного вимогами FSC національного стандарту	Індикатор, яким визначено право
Місцеві громади	ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	<p>Право бути залученими в рамках документування та/або картування підприємством:</p> <ul style="list-style-type: none"> - законних прав місцевих громад на землеволодіння, на доступ та використання лісових ресурсів та послуг екосистем; - законних прав та обов'язків місцевих громад, застосовних у межах території підприємства, та доказів їх підтримки; - територій, права на які оспорується між місцевими громадами, державними структурами та/або іншими; - засобів, за допомогою яких законні права, та права, які оспорується, розглядаються підприємством; - цілей місцевих громад, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства 	4.1.2
Сторони, чий інтереси зачеплено		Право бути залученими в рамках процесів ідентифікації їхніх прав відповідно до критерію 4.1	7.6.1
Місцеві громади	РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ГРОМАД ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІКИ	Право бути залученими до визначення підприємством можливостей місцевого соціально-економічного розвитку	4.4.1
Сторони, чий інтереси зачеплено		Право бути залученими в рамках діяльності підприємства щодо соціально-економічного розвитку місцевих громад відповідно до критерію 4.4	7.6.1
Зацікавлені сторони		Право бути залученими до визначення підприємством переліку деревинних та недеревинних ресурсів і послуг екосистем, які можуть посилювати та диверсифікувати місцеву економіку	5.1.1

Суб'єкт права	Ключові сфери реалізації права	Сутність права, визначеного вимогами FSC національного стандарту	Індикатор, яким визначено право
Місцеві громади	МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ	Право бути залученими до розроблення загальнодоступного процесу вирішення спорів, що пов'язані із впливами господарської діяльності підприємства	4.6.1
Сторони, чий інтереси зачеплено		Право бути залученими в рамках процесу вирішення спорів, що пов'язані із впливами господарської діяльності підприємства, відповідно до критерію 4.6	7.6.1
Сторони, чий інтереси зачеплено		Право бути залученими до розроблення загальнодоступного процесу вирішення спорів, які пов'язані із статутним правом та можуть бути врегульовані без судового розгляду, а також право бути залученими в рамках процесу вирішення таких спорів	1.6.1, 7.6.1
Місцеві громади		Право участі у контролі господарської діяльності підприємства	4.2.2
Місцеві громади		Право бути залученими задля виправлення ситуації у випадку порушення законного права місцевих громад щодо господарської діяльності підприємства (та/або використання задля цього процесу вирішення спорів відповідно до критеріїв 1.6 і 4.6)	4.2.3
Місцеві громади	УНИКНЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ГРОМАДИ	Право бути залученими до заходів підприємства з визначення, уникнення та пом'якшення істотних негативних впливів його господарської діяльності на громади, чий інтереси зачеплено	4.5.1

Суб'єкт права	Ключові сфери реалізації права	Сутність права, визначеного вимогами FSC національного стандарту	Індикатор, яким визначено право
Сторони, чії інтереси зачеплено	УНИКНЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ГРОМАДИ	Право бути залученими в рамках процесів ідентифікації впливів господарської діяльності підприємств на громади, чії інтереси зачеплено, відповідно до критерію 4.5	7.6.1
Зацікавлені сторони		Право бути залученими (підприємством із високим ризиком виникнення природних небезпек) для запобігання потенційним впливам природних небезпек на інфраструктуру, лісові ресурси та громади	10.9.5
Місцеві громади	ЗАХИСТ МІСЦЬ ОСОБЛИВОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	Право бути залученими до визначення підприємством місць особливого культурного, екологічного та іншого значення, на які місцеві громади мають законні права, а також до заходів щодо охорони таких місць	4.7.1, 4.7.2
Сторони, чії інтереси зачеплено		Право бути залученими в рамках процесів визначення місць особливого культурного, екологічного та іншого значення відповідно до критерію 4.7	7.6.1
Зацікавлені сторони; сторони, чії інтереси зачеплено	ОЦІНЮВАННЯ, ПІДТРИМАННЯ ТА МОНІТОРИНГ ОЦЗ	Право бути залученими до оцінювання ОЦЗ на території підприємства, розроблення заходів щодо підтримання та/або збагачення визначених ОЦЗ, а також до моніторингу ОЦЗ	9.1.2, 9.2.3, 9.4.2, 7.6.1

ПРАВА МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Рис. 8. Права місцевих громад відповідно до вимог FSC національного стандарту

ПРАВА ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Рис. 9. Права зацікавлених сторін відповідно до вимог FSC національного стандарту

ПРАВА СТОРІН, ЧІЙ ІНТЕРЕСИ ЗАЧЕПЛЕНО

Рис. 10. Права сторін, чий інтереси зачеплено, відповідно до вимог FSC національного стандарту

Реалізація прав зацікавлених сторін та/або сторін, чії інтереси зачеплено, щодо лісів і лісогосподарської діяльності за вимогами FSC національного стандарту

Практичні підходи до реалізації прав зацікавлених сторін та/або тих, чії інтереси зачеплено, щодо лісів і лісогосподарської діяльності відповідно до вимог FSC національного стандарту слід розглядати як у контексті добровільних зобов'язань підприємств у рамках лісової сертифікації, так і з урахуванням визначених чинним законодавством можливостей.

Оприлюднення підприємствами лісового господарства визначеної FSC національним стандартом інформації не суперечить національному законодавству, зокрема, законам України «Про інформацію»⁵ (2011 р.), «Про доступ до публічної інформації»⁶ (2011 р.), наказу Держлісагентства України, що стосується відомостей, які становлять службу інформацію (2018 р.)⁷, та іншим законодавчим актам у цій сфері. Для зацікавлених сторін і тих, чії інтереси зачеплено, доступ до визначених стандартом категорій інформації не може бути обмежено, зважаючи на вимоги законодавства. Адже така інформація не має статусу інформації з обмеженим доступом, тобто не є службовою, таємною чи конфіденційною.

Реалізація права на отримання інформації зазначених вище категорій має здійснюватися завдяки її систематичному та оперативному оприлюдненню підприємствами лісового господарства:

- в офіційних друкованих виданнях;
- на офіційних вебсайтах у мережі інтернет;
- на інформаційних стендах або будь-яким іншим способом, який дає змогу донести інформацію громадянам (інформаційні буклети, місцеві газети, виступи на різноманітних зібраннях тощо).

Наприклад, стислі виклади плану ведення лісового господарства та результатів моніторингу можуть бути оформлені у вигляді друкованого видання із можливістю ознайомлення з ним на підприємстві чи в інших місцях (сільська рада, бібліотека тощо).

⁵ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

⁶ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

⁷ Перелік відомостей, що становлять службу інформацію у Державному агентстві лісових ресурсів України: наказ Держлісагентства України від 20.03.2018 р. № 209. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=82020&cat_id=82019.

Також зацікавлені сторони й ті, чий інтереси зачеплено, можуть отримати інформацію від підприємств лісового господарства за *запитом*. Вимоги законодавства визначають підхід до оформлення запитів на інформацію. Для цього потрібно звернути увагу на розділ 4 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (реалізація права на доступ до інформації за інформаційним запитом). Наприклад, запит на інформацію може бути як індивідуальним, так і колективним, може подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Письмовий запит подається у довільній формі, але має містити⁸:

- 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є;
- 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;
- 3) підпис і дату.

Запит на отримання публічної інформації відповідно до законодавства має бути задоволений упродовж 5 робочих днів, проте термін відповіді на запит може коливатися від 48 годин до 20 робочих днів залежно від терміновості запиту та його складності.

Звернення громадян також розглядаються як інструмент реалізації права доступу до інформації, завдяки можливості викладення в письмовій або усній формі *пропозицій (зауважень), заяв (клопотань) і скарг*.

Відповідно до Закону України «Про звернення громадян»⁹ громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їхніх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їхньої статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Отже, громадяни мають право:

- висловлювати поради, рекомендації щодо діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових осіб, думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя тощо (пропозиція (зауваження));
- звертатися із проханням про сприяння реалізації закріплених чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомляти про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій

⁸ Примірня форма запиту на інформацію, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 583. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2011-%D0%BF>.

⁹ Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-РР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

незалежно від форм власності, посадових осіб, а також висловлювати думки щодо поліпшення їхньої діяльності (заява (клопотання));

- звертатися з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб (скарга).

Звернення може бути подано як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне), може бути усним чи письмовим, оформленим із дотриманням вимог законодавства (зокрема, Закону України «Про звернення громадян»).

Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше ніж один місяць від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше ніж через п'ятнадцять днів від дня їх отримання.

Механізм реалізації прав зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, щодо отримання інформації відповідно до вимог FSC національного стандарту узагальнено на рис. 11.

Рис. 11. Механізм реалізації прав зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, щодо отримання інформації відповідно до вимог FSC національного стандарту

Стандарт не визначає конкретних способів оприлюднення інформації підприємствами лісового господарства чи способів її отримання громадськістю, зокрема зацікавленими сторонами й тими, чиї інтереси зачеплено. Прийнятність використовуваних способів надання інформації для її отримувачів є важливою з погляду FSC національного стандарту.

Право бути залученими до прийняття рішень стосовно лісів і лісового господарства відповідно до вимог FSC національного стандарту може бути реалізовано з урахуванням законодавчо визначених підходів до проведення консультацій із громадськістю. На державному рівні такий інструмент спрямований на налагодження системного діалогу органів виконавчої влади із громадськістю, підвищення якості підготовки рішень із важливих питань державного і суспільного життя на підставі врахування громадської думки¹⁰.

Відповідно до законодавства консультації з громадськістю проводять у формах:

- публічного громадського обговорення, електронних консультацій із громадськістю (безпосередні форми);
- вивчення громадської думки (опосередкована форма).

Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення публічних заходів, наприклад, конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей (нарад) із громадськістю, а також інтернет-конференцій, відеоконференцій. Відповідним «Порядком проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» (2010 р.) вписано процедури здійснення такого консультування.

Щодо форм консультування, а саме публічного громадського обговорення, то законодавством визначено порядок його проведення органом виконавчої влади: від визначення питання, яке буде винесено на обговорення, прийняття рішення про проведення обговорення та розроблення відповідного плану заходів, забезпечення репрезентативності зацікавлених суб'єктів, оприлюднення інформації про проведення обговорення на офіційному вебсайті органу виконавчої влади та в інший прийнятний спосіб, до аналізу інформації про оцінку громадськістю ефективності запропонованого шляху вирішення питання, формування експертних пропозицій щодо альтернативного вирішення питання, забезпечення врахування результатів обговорення під час прийняття остаточного рішення, аналізу результатів обговорення та оприлюднення результатів обговорення на офіційному вебсайті органу виконавчої влади та в інший прийнятний спосіб.

¹⁰ Порядок проведення консультацій із громадськістю з питань формування та реалізації державної політики: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.

Вивчення громадської думки відповідно до законодавства здійснюється шляхом:

- проведення соціологічних досліджень і спостережень (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи тощо);
- створення телефонних «гарячих ліній», проведення моніторингу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у друкованих та електронних засобах масової інформації для визначення позиції різних соціальних груп населення та зацікавлених сторін;
- опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян пропозицій та зауважень з питання, що потребує вивчення громадської думки.

За результатами публічного громадського обговорення, електронних консультацій із громадськістю, вивчення громадської думки, органи виконавчої влади готують звіт. У цьому звіті зазначають інформацію про врахування пропозицій та зауважень громадськості (або відповідно здійснюють узагальнення громадської думки щодо запропонованого вирішення питань) з обов'язковим обґрунтуванням прийнятого рішення та причин неврахування пропозицій та зауважень (відповідно громадської думки) під час прийняття органом виконавчої влади остаточного рішення.

Участь громадськості у формуванні та реалізації державної, регіональної політики є можливою через формування і функціонування консультативно-дорадчих органів при органах державної влади – громадських рад.

Також законодавством визначено й інші засоби участі громадськості у прийнятті управлінських рішень¹¹, а саме, місцевий референдум, загальні збори, місцеві ініціативи, громадські слухання та формування органів самоорганізації населення, при використанні яких можуть порушуватися лише питання, що належать до відання місцевого самоврядування.

Рішення, прийняті у процесі консультування з громадськістю за допомогою згаданих засобів, мають рекомендаційний характер, на відміну від тих рішень, що передбачають прямий вплив громадськості на процес їх прийняття за допомогою, наприклад, референдуму.

Наведені вище засоби можуть бути основою для формування підприємствами лісового господарства процедур залучення зацікавлених сторін і тих, чиї інтереси зачеплено, до прийняття рішень щодо лісів та ведення лісового господарства в рамках планування та моніторингу господарської діяльності, розвитку місцевих громад, уникнення негативного впливу на них, оцінювання та підтримання особливих цінностей для збереження та інших процесів, визначених вимогами FSC національного стандарту (див. табл. 2, рис. 12).

¹¹ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

Рис. 12. Механізм реалізації прав зацікавлених сторін і тих, чий інтереси зачеплено, щодо залучення до прийняття рішень відповідно до вимог FSC національного стандарту

Слід наголосити, що стандарт не містить згадування конкретних форм та засобів залучення зацікавлених сторін і тих, чії інтереси зачеплено, залишаючи можливості для узгодження між ними та підприємствами лісового господарства як каналів обміну інформацією, так і застосовуваних форм та засобів залучення до прийняття рішень. Але прийнятність використовуваних форм і засобів залучення зацікавлених сторін і тих, чії інтереси зачеплено, є необхідною характеристикою процесу з погляду FSC національного стандарту.

Задля ефективності механізму реалізації прав щодо отримання інформації та залучення до прийняття рішень відповідно до вимог FSC національного стандарту зацікавленим сторонам та/або тим, чії інтереси зачеплено, потрібно:

- переконатись щодо їх ідентифікації підприємством лісового господарства у такому статусі (як зацікавлених або тих, чії інтереси зачеплено), наприклад, заявивши про себе чи продемонструвавши активну позицію у відповідь на запити підприємства в рамках формування таких списків;
- повідомити підприємство лісового господарства про найбільш прийнятні способи отримання інформації, про доступність різних інформаційних джерел, бажані форми та засоби залучення до прийняття рішень щодо лісів та лісового господарства в рамках ключових сфер реалізації їхніх прав;
- поряд із отриманням інформації визначених національним стандартом категорій із загальнодоступних джерел, коректно використовувати активні форми, а саме, отримання інформації за запитом чи подання звернення підприємству лісового господарства;
- поцікавитись щодо запланованих упродовж року підприємством лісового господарства заходів (консультаційних процедур різних форм), які будуть організовані задля забезпечення їхнього залучення до прийняття рішень щодо лісів та ведення господарства;
- у рамках організованих підприємством лісового господарства консультаційних процедур активно висловлювати власну позицію задля забезпечення ефективної взаємодії з підприємствами та уникнення конфліктних ситуацій, пов'язаних із реалізацією законних прав.

Фото © FSC International

FSC Україна

Україна, м. Київ, вул. Васильківська, 17, 2 поверх, офіс 220,

тел.: +380442236845, e-mail: info@fsc.org.ua